

VIOE
BIBLIOTHEEK
1065

EEN URNENGRAFVELD
TE AARSCHOT-LANGDORP
(Brabant)

Door

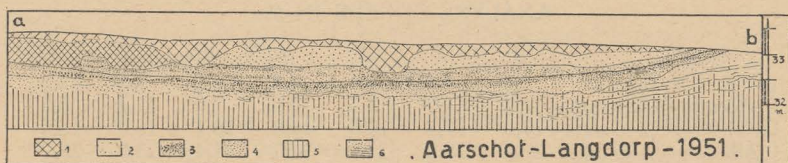
Dr J. MERTENS

Overdruk uit «Eigen Schoon en De Brabander»
Jg XXXIV (1951), blz. 321-341

Tussen Aarschot en Averbode (Provincie Brabant) strekt zich, ten Noorden van een parallel aan de Demer een langwerpige heuvelrug uit; de hoogte er van schommelt tussen 35 en 56 m. boven de zeespiegel. Een van de noordelijke uitlopers van deze reeks is de Gijmelberg, een 38 m. hoge zandrug, Oost-West uitgerokken (pl. I, 1); de Middeleeuwse Mechelbaan snijdt deze berg schuin door.

Het grafveld waarvan hier sprake is, ligt op de Noorderhelling en vormt een ongeveer 15 m. brede strook, op de grens tussen Aarschot en Langdorp gelegen (*afb. 1*): kad. Sectie F 96, 97e (Langdorp) en Sectie A 75 (Aarschot).

Een tiental jaren geleden was deze heuvel nog met dennen begroeid; deze werden echter rond 1943 volledig uitgerooid, wat tot gevolg had dat de bodem tot op grote diepte werd omgewoeld; denkelijk werden toen reeds urnen vernield.

Afb. 2. — Doorsnede a-b (z. *afb. 1*)

1. verstoord; 2. stuifzand; 3. humeus-zand; 4. uitgeloozd zand;
5. oerzand; 6. grafvulling.

De plantengroei bestaat thans uit heide en gras; een doorsnede van het terrein laat toe de geologische vorming van de heuvel na te gaan (*afb. 2 en pl. II, 1*) (1); zeven verschillende lagen kunnen onderscheiden worden:

1. zwak-grijs humuslaagje, met begroeiing van gras, heide en enkele dennen;

2. licht, geelgrijs en fel doorworteld zand;

3. grijs uitgeloozd zand, waarin kleine brokjes houtskool zijn vermengd van vergane plantengroei; deze laag is duidelijk een oude vegetatielaag;

4a. bruin gekleurd zand, met purpere schijn; de kleur vermindert zeer geleidelijk naar onder toe; in het profiel van de heuvel vormt deze laag een lichte inzinking, Oost-West gericht; het is hierin dat bijna alle urnen werden aangetroffen;

4b. onder deze laag komen licht-bruine vlekken voor, die grillig verlopen en vertakt zijn; ze doen denken aan wortelvertakkingen;

5. geel zand, met enkele licht-bruine bandjes; vormt de overgang naar het onverweerd zand;

6. geel-groen, totaal onverweerd zand.

(1) De geologische studie is van de hand van de heer F. GULLENTOPS, assistent aan de Katholieke Universiteit te Leuven. Wij danken hem hier nogmaals.

Van de zeven hierboven beschreven grondsoorten werden ziftings uitgevoerd voor de korrelgrootte-analyse en het mikroskopisch onderzoek. Humusgehalte en zuurtegraad werden, dank zij de welwillendheid van de heer J. Livens, bepaald op diens bodemkundig laboratorium te Heverlee. De bekomen resultaten kunnen als volgt worden samengevat (Gullentops):

Wat de korrelgrootte betreft is er een grote identiteit doorheen de verschillende horizonten; het evenwicht van de grove korrels in de bruine laag werd veroorzaakt door limoniet-concreties. De grote korrels van lagen 1 en 2 vertonen duidelijk sporen van windwerking, denkkelijk van recente verstuuving; de korrels van laag 3 zijn zeer zuiver en verwijzen naar een oude humusuitloging; zeer veel lignietbrokjes in deze laag. Lagen 4a en 4b zijn bruin gekleurd door ijzerverbindingen; dat er in deze laag meer humus aanwezig is blijkt uit de analyse.

ANALYSE-CIJFERS IN %.

Lagen	1	2	3	4a	4b	5	6
groter dan 0,5 mm.	4,4	4,5	4,4	7,1	6,0	8,5	2,8
0,495 mm.-0,351 mm.	7,7	7,0	8,5	9,9	7,9	11,2	6,5
0,351 mm.-0,246 mm.	17,9	17,7	19,0	18,8	18,1	19,0	16,6
0,246 mm.-0,175 mm.	26,1	25,0	21,9	21,7	24,4	23,9	26,2
0,175 mm.-0,124 mm.	24,6	27,3	24,7	23,6	23,6	21,4	27,1
0,124 mm.-0,088 mm.	14,4	15,3	15,1	15,1	14,8	12,1	16,2
0,088 mm.-0,062 mm.	3,2	3,2	3,8	3,4	3,9	3,0	3,8
kleiner dan 0,062	1,6	1,1	1,6	1,2	1,4	0,8	0,8
pH zuurtegraad	5	5,4	5,55	5,3	5,0	5,1	4,9
Humusgehalte	1,79	0,05	0,10	0,15	0,21	0,05	0,10

PALYNOLOG.

(F. Gullentops)

De paleontologische ontwikkeling van de heuvel kan aldus als volgt verondersteld worden: vóór de aanleg van het grafveld was de heuvel begroeid met een loofbosvegetatie, waarschijnlijk eik; toen ontstond de bruinverweerde laag. Na het weghakken van het bos voor de begraafplaats, groeide hierop heide, welke deze bruine laag begon uit te logen (nr 3); het loskomende zand kon nu verstuuven en werd lokaal tot een duintje opgewaaid, dit nadat de begraafplaats lang was verlaten.

Daar nu deze heuvel tot op aanzienlijke diepte uit zuiver zand bestaat wordt hij sedert het voorjaar 1950 als zandgroeve uitgebaat.

Eerst in Maart 1951 vernam Z. E. H. De Vocht dat tijdens deze werken potten werden gevonden; hij verwittigde dan ook de Dienst voor Opgravingen welke dadelijk de nodige schikkingen trof om de eventuele overblijfselen van het grafveld te redden. Toen wij op 20 Maart ter plaatse kwamen was een groot gedeelte van de heuvel afgegraven en werd ons medegedeeld dat een twintigtal urnen reeds waren verbrijzeld of aan liefhebbers uitgedeeld. Dank zij de hulp en de medewerking van E. H. De Vocht en van de heer Van Molle werden de zes nog bewaarde urnen ons voor studie ter beschikking

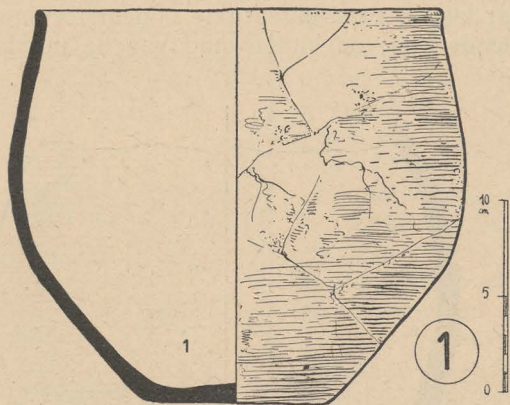
gesteld. Het systematisch onderzoek van het grafveld zelve, dat rekening diende te houden met de praktische regeling van de zaveluitbating, ging met enkele onderbrekingen door van 9 April tot 26 Mei. Ondertussen werden de werken in de zandgroeve natuurlijk van dichtbij gevolgd.

Alvorens tot de eigenlijke beschrijving over te gaan houden wij er aan Z. E. H. De Vocht van harte te bedanken voor de hulp die hij ons bij deze onderneming heeft verstrekt; onze dank gaat ook naar de heren Geeraerts, eigenaar van het terrein, en Van Loock, werkman ter plaatse, voor de toelating en de medewerking; en ten slotte naar de heer M. Vanderhoeven, die met ons het veldwerk deelde en gedurende een groot deel van de campagne de praktische leiding waarnam; hij was ons tevens behulpzaam bij de uitwerking van dit verslag.

* * *

Zoals hoger reeds vermeld, werden al de urnen bijgezet in een weinig geaccentueerde inzinking in de primitieve bodem, in een bruinachtige, humushoudende zandlaag.

Graf 1 (afb. 3). Op een diepte van 80 cm. tekende zich in de zandlaag een donkere vlek af van ong. 60 cm. doormeter

LANGDORP 1951.

Afb. 3. — Graf 1

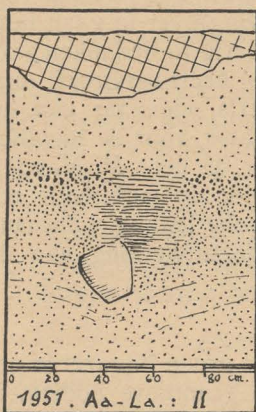
(pl. I, 2); midden in deze zwarte brandrestvulling lag de urne met de opening naar boven (pl. III, 1); totale diepte van het graf: 120 cm. De urne, welke de overblijfselen van het verbrande lijk bevatte, was bijgezet in een kuil in het onberoerde zand, samen met de resten van de

brandstapel. De scheidingslijn tussen grafvulling en onberoerd zand is zeer onduidelijk (pl. II, 2).

51 La-1 (2) : de enige urne uit dit graf heeft een sterk afgerond profiel, met weinig afgetekende lage hals en enigszins naar buiten hellende lip; vlakke bodem; bleke, bruin-grijze, tamelijk zuivere klei; binnen- en buitenwand zijn glad gestreken; hoogte : 202 mm.; doormeter : mond 191, buik 242, bodem 94; dikte van de wand, van 6 tot 9 mm.

(2) De nummers zijn deze van de Inventaris, bewaard in het archief van de Dienst voor Opgravingen.

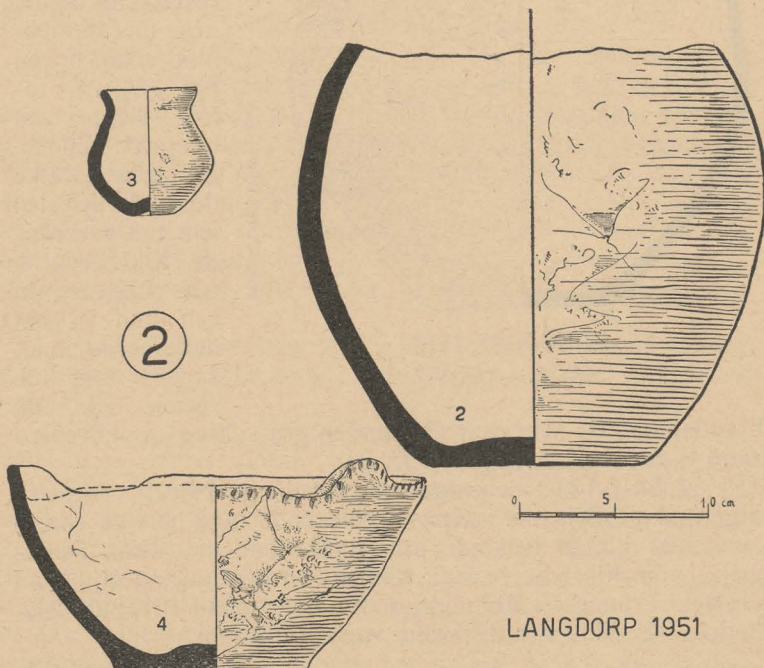
Graf 2 (afb. 4, 5 en pl. IV, 2). De urne lag op een diepte van 60 cm., midden in een donkere houtskoolvlek; zij rustte rechtstreeks op het gele zand en werd dus blijkbaar in de kuil geplaatst vooraleer deze met de overblijfselen van de brandstapel werd gevuld; de beenderen bevonden zich in de urne; als grafgift lag één klein potje onderaan tegen de wand van de lijkurne; een schaal lag omgekeerd op de grote urne en dekte deze af (afb. 31).

Afb. 4 : Profiel van graf 2

a) 51 La-2 : lijkurne met afgerond profiel; vlakke bodem; aan de hals afgebroken; bleke, roodbruine, zachte, onvolledig doorbakken klei met grijze kern; binnen- en buitenwand zijn, behalve op de bodem, glad geëffend en donkerbruin van kleur. Bewaarde hoogte : 214 mm.; doormeter : buik 250, bodem 116; dikte van de wand : 10-12 mm.

b) 51 La-3 : klein bijurtje met afgerond, peervormig profiel en duidelijk afgetekende naar buiten hellende hals; kleine, rond-ingedrukte bodem; bruine, enigszins zandhoudende klei; de buitenwand van de pot is

Afb. 5 : Graf 2

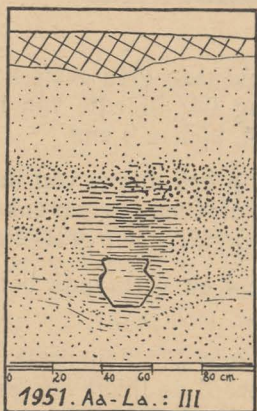
glad en zwartbruin gekleurd. Hoogte : 65 mm.; doormeter : mondopening 50, buik 64, bodem 14 mm.; dikte van de wand, onregelmatig : 4-9 mm.

c) 51 La-4 : schaal in bruine, ongezuiverde klei, waarin kleine kiezelsteentjes en fragmenten van gebakken klei zijn vermengd; de golvende rand is van twee uitstekende, zgn. « Lappen » voorzien, aan weerszijden door uithollingen geflankeerd; de boord is met vingernagelindrukken versierd. Vlakke, aan de binnenkant gewelfde bodem; de binnenwand is donkerbruin geëffend. Hoogte onregelmatig : 91 tot 104 mm.; doormeter : opening 226, bodem 87; dikte van de wand : lip 6, buik 10 mm.

* vgl. scherven uit Lommel-Kattenbosch, met ingedrukte versiering (Hallstatt D) (S. J. DE LAET-M. E. MARIEN, *La nécropole de Lommel Kattenbosch*, Ant. Class. 19 (1950), bl. 348, n. 1); zelfde type uit Bergeik (Ha-C-D : Mus. Brussel) en uit Riethoven; cfr. *Mannus, Ergänz. Band IV*, pl. 10 A, 7.

d) 51 La-5 : in de lijkurne lagen dan verder nog een achttal scherven van een grove urne in de bleekbruine, onzuivere klei, versierd met vingernagelindrukken; ruwwandig; dikte van de wand : 10-11 mm.

Graf 3 (afb. 6 en 7). Zelfde vorming als graf 2; diepte 60 cm.; de lijkurne was eveneens met houtskool gevuld; de beenderresten en een klein tasje lagen in een omgekeerde grotere tas, in de urne bijgezet (pl. IV, 3 en afb. 31).

Afb. 6 :
Doorsnede van graf 3

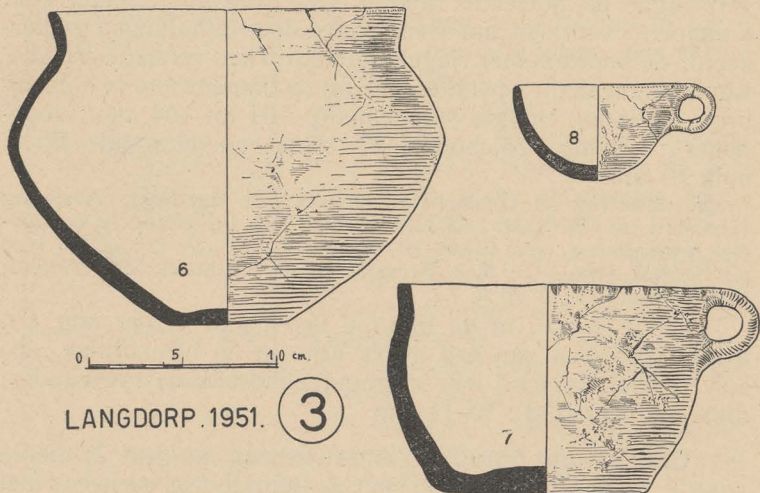
a) 51 La-6 : biconische urne met afgeronde knik en rechte, naar buiten hellende hals; vlakke bodem, aan de binnenkant gewelfd; zuivere, roodgebakken klei, met grijze kern; binnen- en buitenwand zijn glad gepolijst; de zwarte kleur werd veroorzaakt door de aanraking met de houtskool van het graf. Hoogte : 157 mm.; doormeter : opening 192, buik 235, bodem 62; dikte van de wand : lip 6, buik 5-9 mm.

* het type van deze « Schrägrandurnen » is sterk vertegenwoordigd te Rheinberg, waar het als kenmerkend voor de Hallstatt C kan doorgaan (R. STAMPFUSZ, *Das Hügelgräberfeld Rheinberg* (Quellenschriften zur westdeutschen Vor- und Frühgeschichte, II, 1939, pl. 9-13); vgl. ook Lommel-Kattenbosch (Ant. Class. 1950, bl. 321, afb. 6 en bl. 323).

b) 51 La-7 : tas in roodbruin gebakken, onzuivere, met keitjes en zand vermengde klei; de lip, enigszins naar buiten hellend, is met indrukken versierd; de boord zelf is met een glad voorwerp geëffend; gedeeltelijk gladde, donkerkleurige binnenwand; vlakke bodem; aan de bovenrand is een klein oortje bevestigd, ong. 27 mm. breed. Hoogte : 114 mm.; door-

meter : opening 154-161 mm., bodem 96-100; dikte van de wand : lip-8, buik 13 mm.

c) 51 La-8 : klein, bolvormig tasje, zonder bodem en met oortje aan de lip gehecht; bruine klei; binnen- en buitenwand

Afb. 7 : Graf 3

donkerbruin geëffend; ook de lip is bovenaan glad gestreken. Hoogte : 44 mm.; doormeter : opening 94; breedte van het oor : 13 mm.; dikte van de wand : lip 4, bodem 9 mm.

Graf 4. In het grijsbruine zand, op een diepte van ong. 80 cm., tekende zich een donkere vlek af; hierin lagen enkele resten van verbrande beenderen verspreid; geen grafgiften.

Graf 5. Diepte : 79 cm.; houtskool en verbrande beenderen.

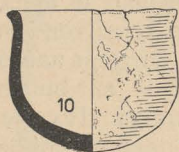
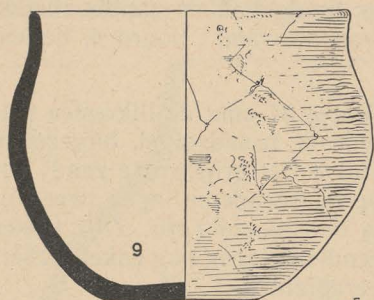
Graf 6. Hoopje beenderen samen met wat houtskool, op 85 cm. diepte. Op deze drie plaatsen werd de lijkas dus eenvoudig, zonder urne noch grafgiften, in een kuiltje in het zand bijgezet.

Graf 7 (afb. 8 en pl. IV, 4). Dit graf is gekenmerkt door de volledige afwezigheid van houtskool buiten de urne; deze lag in het bruingrijze zand van de humeuze laag, op 85 cm. diepte; de beenderen lagen in het kleine bijurntje dat omgekeerd op de bodem van de grotere urne lag; deze laatste stond rechtop in de kuil (afb. 31).

a) 51 La-9 : urne met sterk afgerond profiel en lage, enigszins naar buiten hellende lip. Bleke, geelbruine, onzuivere klei, met kleine fragmenten van gebakken aarde vermengd; de binnenwand is donkerder gekleurd en ruw gelaten; de buitenwand is gedeeltelijk glad gestreken; vlakke bodem. Hoog-

te : onregelmatig, van 138 tot 146 mm.; doormeter : opening 174, buik 193, bodem 74 mm.; dikte van de wand : lip 5, buik 8 mm.

51 La-10 : zeer primitief geboetseerde bijurne, van onregelmatige, bolronde vorm, met naar buiten omgebogen lip;

7

LANGDORP. 1951.

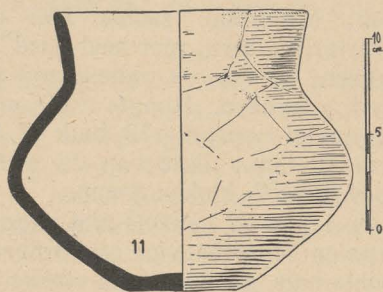
Afb. 8 : Graf 7

geen standvlak; bleke, roodbruine, enigszins onzuivere klei; de buitenwand is zorgeloos glad gestreken. Hoogte : 66 mm.; diameter : opening 92, buik 96, dikte van de wand : 6 mm.

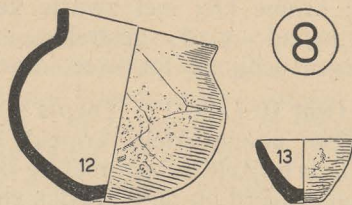
Graf 8 (afb. 9). Diepte 123 cm.; de urne was bijgezet in een mengsel van houtskool en zand; de lijkurne, rechtopstaand, was afgedekt met een omgekeerde kleinere urne, waarin de overblijfselen van de lijkverbranding waren verzameld; een zeer klein potje lag op bodem van de lijkurne (afb. 31 en pl. IV, 2).

a) 51 La-11 : biconische urne met sterk afgeronde knik en tamelijk ingedrukt profiel; vlakke bodem; rechte, duidelijk afgetekende en lichtjes naar buiten hellende schuine hals; donkerbruine, slecht doorbakken klei met grijs-zwarte kern; de buitenwand is donkerbruin van kleur en gepolijst; de binnenwand is eveneens glad gestreken. Hoogte : 147-153 mm.; doormeter : mondopening 131, knik 184, bodem 58 mm.; dikte van de wand : hals 6, buik 7.

* dit type werd reeds hoger vermeld; vgl. Lommel-Kattenbosch, *Ant. Class.* 1950, bl. 323, nr 21.

b) 51 La-12 : klein, bijna zuiver bolvormig potje met zeer lage, weinig naar buiten hellende hals; de eigenlijke bodem ontbreekt, doch is vervangen door een ingedrukt kringetje; bruinrode, tamelijk zuivere klei, met zwarte kern. De binnenwand is glad gestreken; aan de

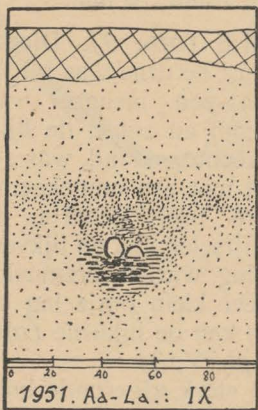
LANGDORP. 1951.

Afb. 9 : Graf 8

buitenzijde is alleen het bovenste gedeelte gepolijst. Hoogte : 97 mm.; doormeter : opening 93, buik 123-129; dikte van de wand : hals 6, buik 5, bodem 9-7 mm.

c) 51 La-13 : klein, zeer primitief en onhandig gevormd tasje, bijna puntig uitlopend, met klein, bolvormig ingedrukt standvlak; donkere, roodbruine, hardgebakken zandhoudende klei. Hoogte : 35 mm.; dikte van de wand : boord 4, bodem 6 mm.

Graf 9 (afb. 10 en 11). Diepte 87 cm.; de lijkresten waren, samen met de houtskool van de brandstapel, bijgezet in een kuil in het grijsbruine zand; boven op de beenderen lagen twee bijpotjes omgekeerd (afb. 31); tussen de beenderen lagen nog enkele scherven verspreid.

Afb. 10 :
Doorsnede van graf 9

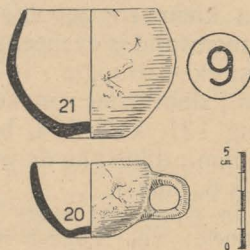
a) 51 La-20 : klein tasje in bleekbruine klei en zwarte kern; rond ingedrukte bodem; één oortje is aan de wand gehecht; binnen- en buitenwand zijn glad gestreken. Hoogte : 40 mm.; doormeter : opening 66, bodem 18; dikte van de wand : lip 6, bodem 5, buik 6 mm.

* vgl. gelijkaardige stukken uit Court-Saint-Etienne, Biez (Ha C), Westwezel (Ha C-D) (Museum, Brussel).

b) 51 La-21 : kleine urne met afgerond profiel en naar binnen gebogen rand; zeer kleine ingedrukte bo-

dem; bruinrode, zachte klei met zwartgrijze kern, niet heel hard gebakken; binnen- en buitenwand zijn glad gestreken. Hoogte : 60 mm.; doormeter : opening 73, buik 87, bodem 19 mm.; dikte van de wand : lip 4, buik 7, bodem 8 mm.

c) 51 La-22 : enkele nader te bepalen scherven van een urne met rechte hals, zonder lip en vlakke bodem; bruine klei met zwarte kern; buitenwand glad gestreken. De scherven schijnen tot twee verschillende potten te behoren.

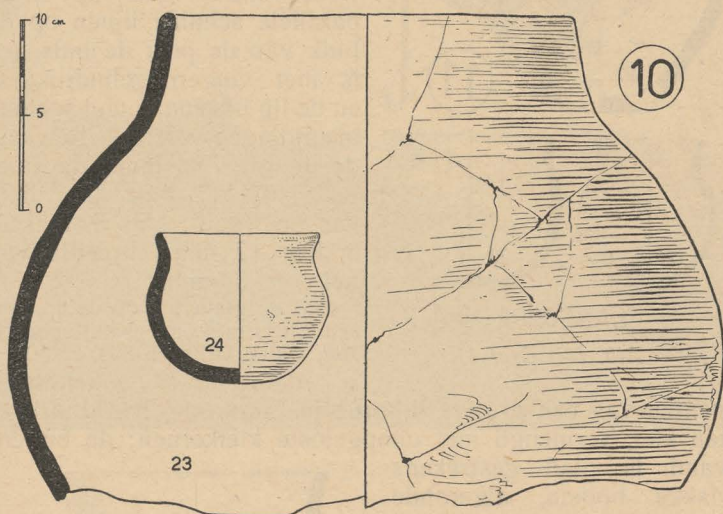
LANGDORP 1951
Afb. 11 : Graf 9

Graf 10 (afb. 12). Diepte 90 cm. Dit graf werd gedeeltelijk door boomwortels vernield; de scherven van de lijkurne lagen verbrijzeld samen met de beenderresten; een klein tasje lag omgekeerd op de lijkresten en bevatte eveneens verbrande beenderen.

a) 51 La-23 : verschillende fragmenten van een zeer grote urne, welke slechts gedeeltelijk bewaard bleef; rond profiel

en rechte verticale hals; bruingele klei met zwartgrijze kern; de buitenwand is glad gestreken. Doormeter : opening : 210 mm.; dikte van de wand : hals 10, buik 10 mm.

b) 51 La 24 : kleine urne met bolronde vorm en schuin naar buiten hellende hals; geen standvlak; bleke bruine klei, in kern en aan de buitenkant zwart gekleurd; de wanden zijn

LANGDORP.1951.

Afb. 12 : Graf 10

glad gestreken, de buitenwand lichtjes gepolijst. Hoogte : 82 mm.; doormeter : opening 79, buik 98; dikte van de wand : hals 5, buik 7, bodem 10 mm.

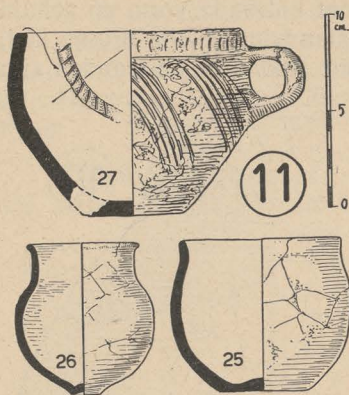
Graf 11 (afb. 13). Diepte, ong. 82 cm.; ook dit graf was door latere beplantingen verstoord; de scherven van de verschillende urnen lagen verspreid, samen met houtskool; enkele scherven, zonder houtskool, lagen ong. 45 cm. verder.

a) 51 La-25 : kleine urne met afgerond profiel en lage, weinig afgetekende rechte hals; vlakke, aan de binnenzijde lichtjes gewelfde bodem; bleekbruine, tamelijk zuivere, volledig doorbakken klei; fijne dunne wand, aan de buitenzijde gepolijst. Hoogte : 80 mm.

b) 51 La-26 : kleine, dunwandige urne met peervormig profiel en licht afgetekende, schuine hals, met naar buitengebogen lip; kleine, rond ingedrukte bodem; bruine, zuivere klei, slechts aan de buitenkant ong. 1 à 2 mm. rood doorbakken; de kern en de buitenzijde zijn zwart; de wanden zijn gladgestreken, de buitenkant enigszins gepolijst. Hoogte : 80 cm.; doormeter : buik 75; dikte van de wand; hals 3,5, buik 4, bodem 5 mm.

* vgl. stijvere vormen uit Court-Saint-Etienne, Biez (Ha C), Zandhoven (Ha CD) (Museum Brussel).

c) 51 La-27 : fragmenten van een grote tas met vlakke bodem en één klein oortje; bleekbruine, zeer grove en onzuivere klei, tamelijk hard doorbakken en grijszwart in kern; de

LANGDORP. 1951.

Afb. 13 : Graf 11

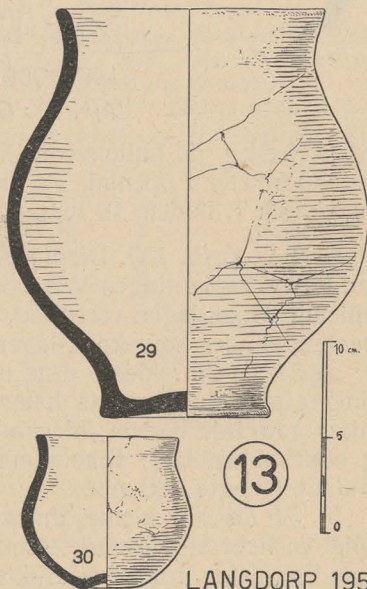
versiering, op de buitenwand van de pot gegraveerd, is zeer primitief en bestaat uit een lijn welke rond de hals loopt en uit parallele schuine lijnen op de buik van de pot; de hals zelf is met vingernagelindrukken, en de lip bovenaan met schuine insnijdingen versierd. Bewaarde hoogte : 98 mm.; doormeter : hals 117, buik 128; dikte van de wand : hals 6, buik 8, bodem 12 mm.; breedte van het oor : 34 mm.

* voor de graving op de lip, vgl. een scherf uit Lommel-Kattenbosch, *Ant. Class.* 1950, bl. 349, nr 10.

d) 51 La-28 : enkele fragmenten van een grotere lijkurne in bruinrode, harddoorbakken klei, vermengd met onopgeloste kleikernen; de buitenwand is glad gestreken; vlakke bodem, afgeronde knik en rechte, enigszins naar buitenhellende hals. Dikte van de wand : hals 7, buik 8, bodem 9 mm.

Graf 12. Overblijfselen van de lijkbrand, samen met houtskoolresten, bijgezet in een kegelvormige uitholling in het zand; geen grafgiften; diepte : 80 cm.; doormeter van de kuil : ongeveer 30 cm.

Graf 13 (afb. 14). Diepte : 93 cm.; de urne, recht-opstaand, is bijgezet op de bodem van een kuil in het onberoerde zand uitgegraven; het graf was verder aangevuld met houtskool en zand; op de bodem van de lijkurne lag een kleiner bijpotje, met de opening naar boven (afb. 31).

LANGDORP 1951

Afb. 14 : Graf 13

a) 51 La-29 : urne met sterk afgerond, peervormig profiel, weinig aangeduide, lichtjes naar buitenhellende hals;

1. De Gijmelberg van uit het Noorden.

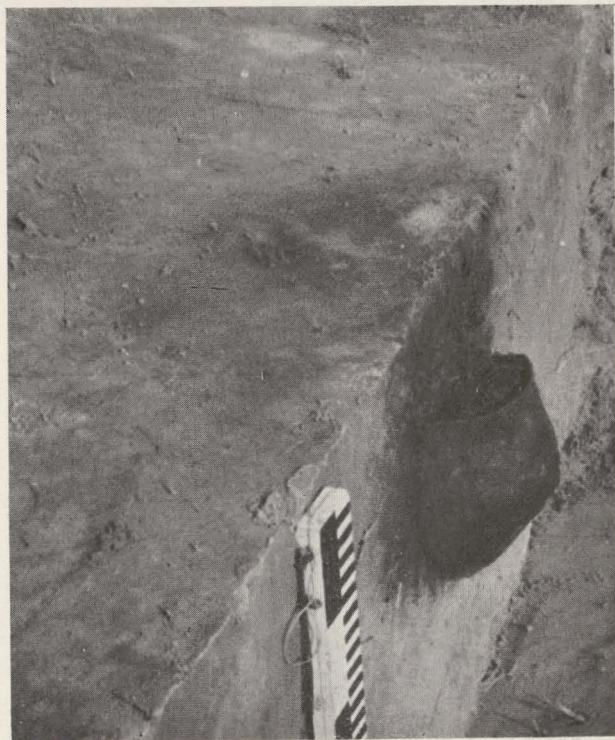
2. De aanduiding van de graven II en III.

1. Doorsnede van het terrein.

2. Doorsnede van graf 1.

1. Doorsnede door graf I.

2. Urne in privaatbezit (G.).

1. Graf 2.

2. Graf 8.

3. Graf 3.

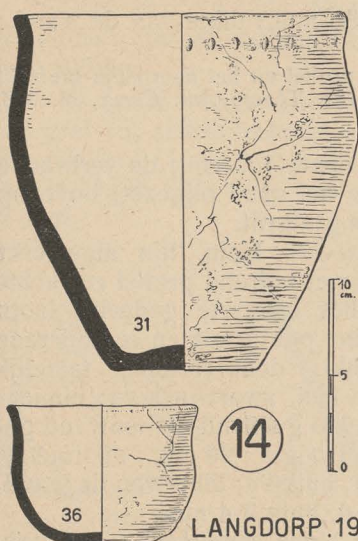
4. Graf 7.

vlakke bodem; de voet is duidelijk afgetekend; bruinrode klei, met grijsachtige kern; de hals is van binnen glad gestreken, terwijl heel de buitenwand is gepolijst. Hoogte : 214 mm.; doormeter : opening 144, buik 194, voet 92 mm.; dikte van de wand : hals 7, buik 8 mm.

* vgl. Lommel-Kattenbosch, graf 16, waar het onderste deel van de urne met opzet ruw gemaakt is : La Tène (*Ant. Class.* 1950, bl. 333).

b) 51 La-30 : bijurtje van ronde vorm, met rechte, bijna vertikale hals en kleine ingedrukte bodem; roodbruine, hard-doorbakken klei; buitenwand gepolijst. Hoogte : 80 mm.; doormeter : opening 75, buik 89, bodem 27 mm.; dikte van de wand : hals 5, buik 5 mm.

Graf 14 (afb. 15). Lijkurne, bijgezet in het bruine zand, zonder sporen van houtskool buiten de urne; in de urne lagen de beenderresten en een bijpotje; diepte : 110 cm.

Afb. 15 : Graf 14

a) 51 La-31 : urne met eivormig profiel en weinig afgetekende, naar buiten gebogen hals; de knik tussen hals en buik is door vingerindrukken aangeduid; on-alleen de buitenwand op een zuivere, grove klei, waarvan dikte van 2-3 mm. bruinrood doorbakken is; van binnen is de klei zwart gereduceerd; buitenwand zorgeloos glad gestreken; vlakke bodem. Hoogte : 187 mm.; doormeter : opening 175, buik 184, bodem 80 mm.; dikte van de wand : hals 8, buik 8-11 mm.

b) 51 La-36 : lage, bolvormige urne met licht naar buitenhellende hals; geen standvlak; bleke, grauwe klei, slechts aan de oppervlakte bruingrijs doorbakken (1 mm.); zwarte kern; van buiten glad gepolijst, van binnen geëffend. Hoogte : 74 mm.; doormeter : opening : 98-102 mm., buik 100 mm.; dikte van de wand : hals 5, buik 5 mm.

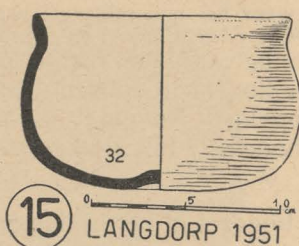
* verre verwanten zijn o. a. urnen uit Noville-sur-Méhaigne (*Annales Soc. Arch. Brux.* 27 (1913), bl. 209, afb. 7, nr 6 (Ha C-D) en Biez (A. DE LOE, *Fouilles d'un cimetière... à Biez (Brab.)*, *ibid.*, 12 (1898), bl. 57, pl. II, VII (Ha C).

Graf 15 (afb. 16). Diepte 110 cm.; kleine urne, zonder houtskool in een kuiltje bijgezet; zij bevatte enkele beenderresten.

51 La-32 : bolvormige, enigszins ingedrukte urne, met lage, naar buiten hellende hals; geen standvlak, doch een

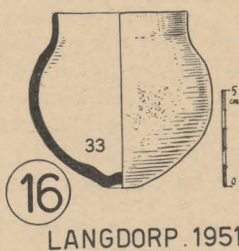

kleine concave bodem, welke zich ten andere niet in de as van de pot bevindt; bruingrijze klei, roodbruin doorbakken aan de buitenkant (2 mm.); grijze kern; binnen- en buitenkant zijn glad gestreken en gepolijst. Hoogte : 88 mm.; doormeter :

LANGDORP 1951

Afb. 16 : Graf 15

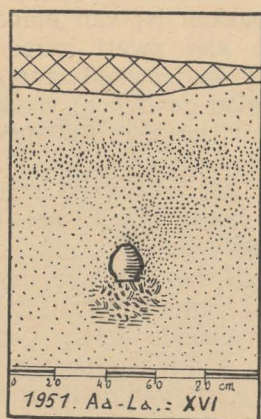
LANGDORP. 1951.

Afb. 18 : Graf 16

opening 135, buik 142, bodem 30 mm.; dikte van de wand : hals 5-7, buik 6 mm.

* vgl. een urne met ietwat hoekiger profiel uit het noordelijk grafveld van Lommel-Kattenbosch, graf 17 (La Tène): *Ant. Class.*, bl. 333, nr 17.

Graf 16 (afb. 17 en 18). Diepte 155 cm.; de verbrande beenderen en outskool waren in het zand bijgezet; bovenop rustte, omgekeerd, een urntje als grafgrift.

Afb. 17 :

Doorsnede van graf 16

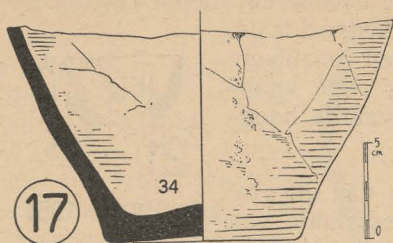
51 La-33 : klein, fijn afgewerkt urntje, met bolrond profiel en rechte hals; het onderste gedeelte loopt enigszins puntig uit en is onderaan ingedrukt; donkerbruine, tamelijk zuivere klei, zwart in kern; binnenwand glad geëffend, buitenwand gepolijst. Hoogte : 96 mm.; doormeter: hals 71, buik 99; dikte van de wand: hals 3-4, buik 3-4 mm.

* deze kleine spitsbekers (vgl. Rheinberg, pl. 11, 2 en bl. 42) zouden volgens STAMPFUSZ (*l. c.*) kenmerkend zijn voor de oudere Hallstattperiode; hun verspreiding in het Rijnland, in België en Zuid-Holland laat nochtans moeilijk een datering toe : MARIEN, in *Ant. Class.*, 1948, bl. 425.

Graf 17 (afb. 19). Dit graf was door het later uitrooien van bomen totaal vernield; in het bruine zand was nog slechts een donkere vlek zichtbaar; van ong. 52 cm. doormeter; hierin lagen scherven en beenderen door elkaar vermengd tot op een diepte van 112 cm.

a) 51 La-34 : onderste gedeelte van een urne, denkkelijk met peervormig profiel en licht concave bodemvlak; grijsbruine, onzuivere klei, slechts aan de oppervlakte bruinrood gebakken; zwarte kern; buitenwand gepolijst. Doormeter van

de bodem : 101 mm.; dikte van de wand : buik 8-10, bodem 16 mm.

LANGDORP. 1951.

Afb. 19 : Graf 17

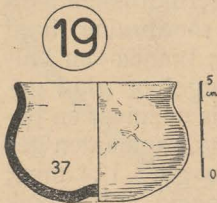
ongeveer 25 cm.

b) 51 La-35 : enkele losse scherven van een lijkurne in grauwgrijze onzuivere klei; aan de buitenkant donkergrijs gepolijst; vlakke bodem; dikte van de wand van 7 tot 9 mm.

Graf 18. Diepte 90 cm.; bijzetting van beender- en houtskoolresten in het zand; doormeter van het graf :

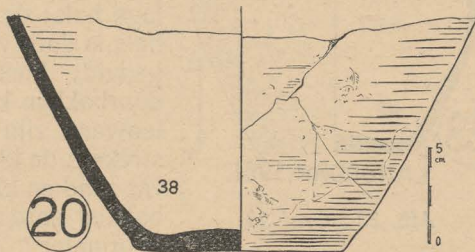
Graf 19 (afb. 20). Kleine urne, bijgezet in het bruine zand, met schaarse sporen van houtskool en beenderen; diepte : 105 cm.

51 La-37 : kleine urne, van hetzelfde type als 51 La-32 uit graf 15; zelfde techniek en vorm; klei slechts gedeeltelijk doorbakken (1 mm.) met zwarte kern; hoogte: 64 mm.; doormeter : buik 100; dikte van de wand : hals 4, buik 6, bodem 7 mm.

LANGDORP 1951.

Afb. 20 : Graf 19

LANGDORP. 1951.

Afb. 21 : Graf 20

Graf 20 (afb. 21). Fragmenten van een urne en beenderen, door elkaar gemengd door boomwortels; diepte ongeveer 40 cm.

51 La-38 : onderste gedeelte en verspreide scherven van een lijkurne, met peervormig profiel en onduidelijk afgetekende voet; vlakke bodem; grijsgrauwe, onzuivere klei; de buitenwand is glad gestreken en donkerder van kleur. Tussen de scherven die tot dezelfde urne behoren bevinden zich twee kleine oortjes zodat we hier denkkelijk met een amphora te doen hebben, te vergelijken met urne g, blz. 19. Dikte van de wand : 7-9 mm.

Graf 21 (afb. 22). De lijkresten van dit graf waren niet in een urne bijgezet, doch lagen op de bodem van een onge-

veer 30 cm. brede kuil; tussen de beenderen lag een klein tasje; het graf was verder aangevuld met een mengsel van houtskool en enkele verbrande beenderen; diepte 120 cm.

51 La-39 : zeer primitief gevormd tasje, in roodbruine, hardgebakken onzuivere klei, met zwart-grijze kern; twee knobels op de buitenwand. Bewaarde hoogte : 40 mm.

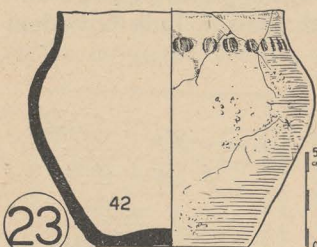
Graf 22. De overblijfselen van dit graf lagen verspreid op een oppervlakte van 1,50 × 1,00 m. ongeveer en op een diepte van 40 cm.

LANGDORP 1951

Afb. 22 : Graf 21

51 La-41 : enkele scherven van een lijkurne in grijsgrauwe, onzuivere klei, bruinroodgebakken (2 mm.), met zwart-grijze kern; de buitenwand is gepolijst en donkerbruin van kleur.

Graf 23 (afb. 23). Dit graf lag slechts op een diepte van 10 cm. en was gedeeltelijk verstoord; de overblijfselen van de lijkas en van de brandstapel waren in een kuiltje van 90 × 40 cm. in het zand bijgezet en de urne lag er op.

LANGDORP. 1951.

Afb. 23 : Graf 23

51 La-42 : urne met eivormig profiel, vlakke bodem en rechte, lage hals; de knik tussen buik en hals is door vingerindrukken aangeduid; bleke roodbruine hard doorbakken klei; binnen- en buitenwand zijn zorgeloos glad gestreken; de klei is onzuiver en bevat zand en kleine fragmenten gebakken aard. Hoogte : 124 mm.; doormeter : opening 131, buik

156, bodem 82 mm.; dikte van de wand : hals 4-5, buik 4-6, bodem 11 mm.

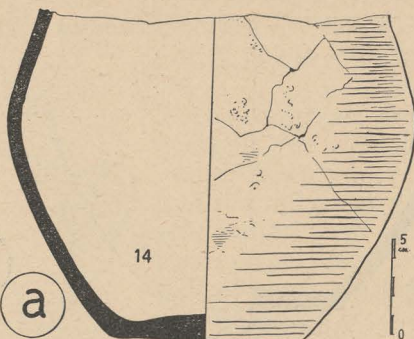
Buiten de graven die tijdens het oudheidkundig onderzoek werden ontdekt, werden ook urnen gevonden die van hetzelfde grafveld stammen, doch waarvan de juiste vindplaats of vondstomstandigheden onbekend blijven (3). In de urnen a, b, c en e waren de beenderen en de houtas nog aanwezig.

a) 51 La-14 (afb. 24) : onderste gedeelte van een peer-vormige urne met sterk afgerond profiel; vlakke bodem; onzuivere, poreuze klei, slechts aan de oppervlakte geelbruin doorbakken; grijszwarte kern en binnenwand; de wanden zijn glad gestreken, van buiten zelfs lichtjes gepolijst. Bewaarde

(3) Ik dank de heren F. VAN MOLLE, GEERAERTS en HEREMANS die me in de gelegenheid stelden de vroeger gevonden urnen van naderbij te onderzoeken.

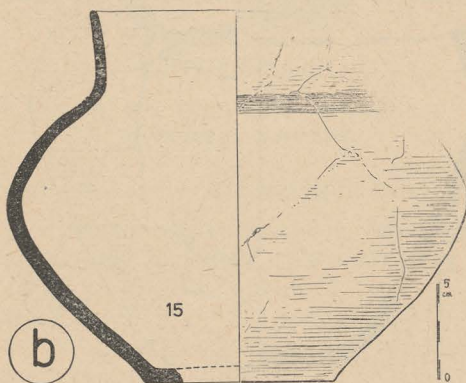
hoogte : 178 mm.; doormeter : buik 219, bodem 93 mm.; dikte van de wand : 7 tot 9 mm.

b) 51 La-15 (afb. 25): peervormige urne met rechte, lichtjes naar buitenhellende hals; vlakke bodem; grijsbruine, tamelijk zuivere klei; oppervlak op vele plaatsen zwart gereduceerd; de binnenwand is glad gestreken, de buitenwand gepolijst; de scheiding tussen hals en buik is aangeduid door een horizontale band van negen parallele lijnen met een

LANGDORP. 1951.

Afb. 24 : Urne 51 La 14

LANGDORP. 1951.

Afb. 25 : Afzonderlijke urne 51 La-15

te : 195 mm.; doormeter : opening : 155, buik 245; bodem 100; dikte van de wand : hals 5-6, buik 6-7 mm.

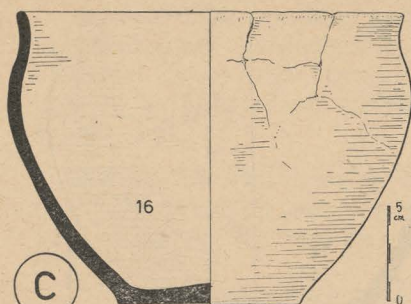
c) 51 La-16 (afb. 26) : eivormige urne met zeer lage, weinig afgetekende hals en naar buiten gebogen lip; licht concave standvlak, een weinig uitspringend : grauwbrown, tamelijk zuivere klei, plaatselijk met stukjes gebakken kam getrokken. Hoog-

aaarde vermengd; weinig doorbakken, zwart in kern en langs de binnenkant; de wanden zijn zuiver glad gestreken. Hoogte : 154 mm.; doormeter : opening : 205, buik 214, bodem 96 mm.; dikte van de wand : hals 6, buik 7-8 mm.

d) 51 La-17 (afb. 27) : peervormige urne waarvan de hals ontbreekt; weinig concave, bijna vlakke bodem; tamelijk zuivere, grijsbruine klei met zwarte kern; binnenwand glad gestreken, de buitenwand donkerbruin gepolijst. Bewaarde hoogte : 136 mm.; doormeter : buik 156, bodem 77 mm.; dikte van de wand verschilt opmerkelijk en gaat van 4 tot 8 mm.

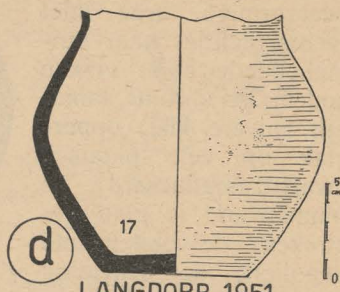
e) 51 La-18 (afb. 28) : deze urne bevatte, naast de beenderen, eveneens het tasje 51 La-19. Het bovenste gedeelte van de pot ontbreekt; grove, bruine, onzuivere klei, waarvan alleen de buitenlaag, tot op 2-3 mm. bruinrood doorbakken is; zwarte kern; de wanden zijn glad gestreken, de buitenwand zelfs

gepolijst. Bewaarde hoogte : 177 mm.; doormeter : buik 216, bodem 94 mm.; dikte van de wand 7-9 mm.

LANGDORP 1951

Afb. 26 : Afzonderlijke urne 51 La-16

LANGDORP 1951.

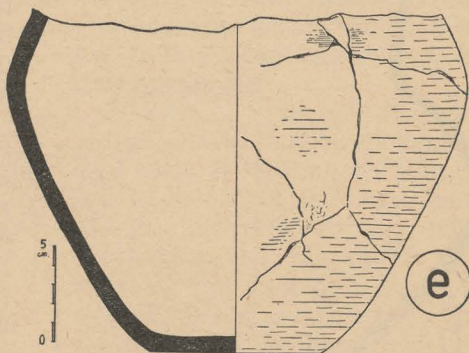
Afb. 27 : Afzonderlijke urne 51 La-17

f) 51 La 19 : half-bolrond tasje, zonder standvlak, met één oor; grijsbruine, onzuivere klei, meestal zwart gereduceerd; de wanden zijn donker bruin gepolijst; de lip is enigszins naar binnen gebogen. Hoogte : 75 mm.; doormeter : opening 103 mm.

* Vgl. O. DOPPELFELD, *Die Hallstattzeit im niederrheinischen Raum*, Prähist. Zeitschrift 25 (1934), type 44, bl. 9; A. DE LOE, *Belgique Ancienne*, II, afb. 15 (Grobendonk); verdere parallelen uit Court-Saint-Etienne en Zandhoven (Museum Brussel, Hallstatt C).

g) *Privaatbezit Heremans, Booschot* (afb. 29) : peervormige urne

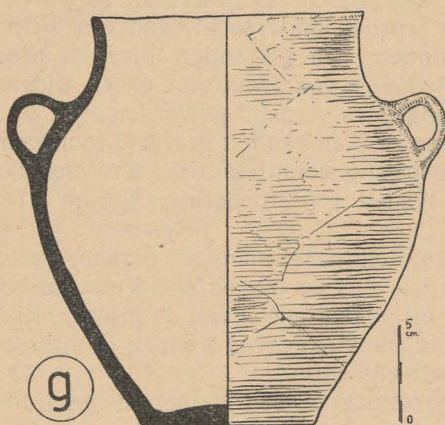
met afgerond profiel; de hals, lichtjes naar buiten gebogen, gaat geleidelijk in de schouder over; voet enigszins aangeduid; vlakke bodem; aan de schouder zijn twee kleine oortjes bevestigd. Grijsbruine, tamelijk zuivere, goed doorbakken klei; de binnen- en buitenwand zijn glad; van binnen is de rand, en van buiten heel de wand gepolijst. Hoogte : 208 mm.; doormeter : opening 143, buik 215, bodem 93 mm.; dikte van de wand : hals 5, wand 6-8 mm.; breedte van de oortjes : 19 mm.

LANGDORP 1951.

Afb. 28 : Urnen 51 La-18 en 51 La-19

Buiten de graven werden nog enkele andere sporen aange- troffen, waarvan de betekenis niet steeds klaar is : zie *afb. 1*. 1-2 : in het zand waren nog enkele fragmenten van houtskool terug te vinden, waarschijnlijk voortkomend van een verstoord graf; diepte : 50-60 cm.

LANGDORP. 1951.

Afb. 29 : Urne in privaatzet, afzonderlijk gevonden

3 : donkergrijze vlek, denkelijk de geringe overblijfselen van een graf dat tijdens de zaveluitbating werd vernield; diepte 90 cm.

4-5 : houtskoolresten; omgewoeld graf (?), diepte 70 cm.

6-7 : houtskoolresten vermengd met grijs-zwart zand; sporen van latere omwoeling van het terrein.

8-9 : verspreide houtskoolresten.

10 : op een diepte van 110 cm., in het bruine

zand : twee bewerkte silexsplinters.

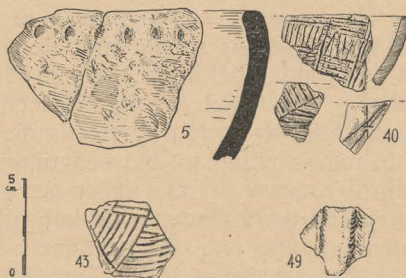
11 : cirkelvormig zwart spoor, van ongeveer 40 cm. doormeter, kegelvormig toelopend naar onder toe, van op een diepte van 110 tot op 133 cm.; in het bruine zand.

12 : 51 La-40 : scherven van een ruwe urne in bleek-bruine klei; versierd met gegraveerde lijnen (*afb. 30*).

13 : diepte 110 cm.; mengsel van grijs en grijswit zand met houtskool.

14 : op een diepte van 110 cm. : een bewerkte silex, in de vorm van een krabber.

15 : op 120 cm. diepte : in het bruine zand tekende zich een zwarte vlek af van ong. 60 cm. doormeter; zij bevatte een mengsel van houtskool en zand : paalgat (?).

LANGDORP. 1951.

Afb. 30 : Losse vondsten

Losse vondsten :

51 La-43 : drie scherven in geelbruine klei, met gegraveerde versiering (*afb. 30*);

51 La-49 : een scherf in geelbruine klei met vingernagelversiering (afb. 30).

* * *

Uit deze opsomming blijkt dat we in Aarschot-Langdorp te doen hebben met een niet uitgestrekt grafveld : 23 graven konden wetenschappelijk worden onderzocht; van een vijftal werden sporen teruggevonden; van zes andere bleef de urne bewaard. Tenslotte zouden nog een twintigtal urnen tijdens de graafwerken in de zandgroeve vernield geworden zijn.

Een blik op het algemeen plan van het grafveld toont aan dat de bijzettingen onregelmatig verspreid zijn; hier en daar is een streven waar te nemen tot groepering, vgl. nrs 14, 15, 16.

De onderlinge afstand tussen sommige graven, soms slechts 1,80 tot 2 m., sluit tevens de mogelijkheid uit van het bestaan van grafheuvels; uit de doorsnede van de graven blijkt dit eveneens : het zijn hier alle vlakgraven waarbij de lijkresten in een kuil in het zand zijn bijgezet.

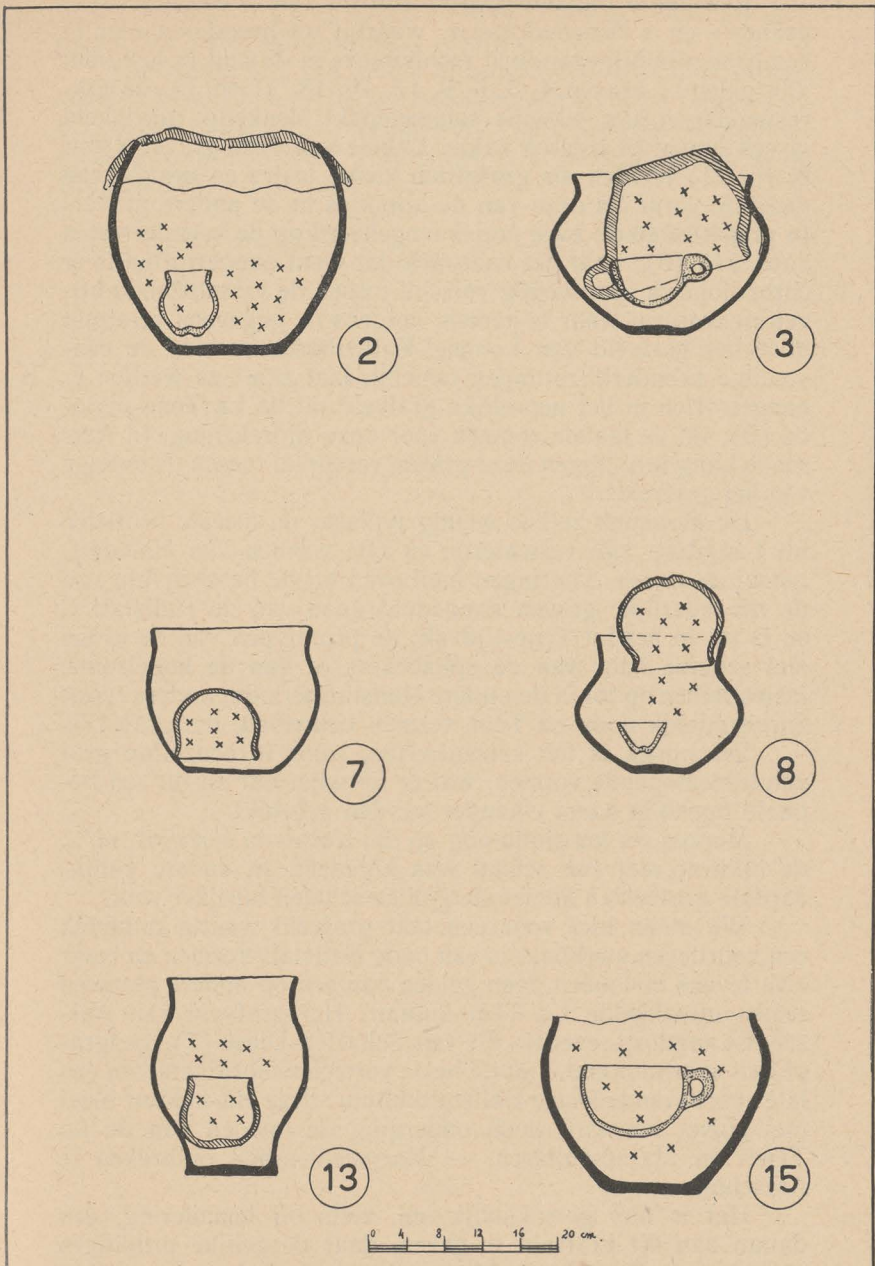
Drie verschillende bijzettingsvormen kunnen in ons grafveld onderscheiden worden :

Vooreerst het urnegrav « Urnengrab » : de met de verbrande beenderresten gevulde urne wordt los in het zand bijgezet; de houtas van de brandstapel dient niet tot aanvulling van het graf : er liggen dus geen houtskool noch beenderen buiten de urne; in de urne ligt gewoonlijk een bijpotje; van dit type zijn graf 7, waar het bijurkje alleen de beenderresten bevatte, graf 14, 15 en misschien graf 19. In al deze graven ontbreekt de tas of schaal welke de lijkurne afdekt.

Het grootste aantal graven te Langdorp zijn echter bijzettingen waarbij samen met de urne ook de overblijfselen van de brandstapel in de kuil zijn bijgezet « Brandschüttungsgräber »; de beenderresten zijn echter steeds in de urne bijgezet, zodat de urne nog steeds de rol van dodenvaas speelt, dit in tegenstelling tot het eenvoudige brandgraf « Brandgrubengrab » waar dit niet meer het geval is; de urne zelf rust meestal op de bodem van de kuil, die daarna opgevuld is met houtskoolresten van de brandstapel. De diepte van de kuil onder het primitieve peil schommelt gewoonlijk tussen 30 en 60 cm. en met een doormeter van 50 tot 70 cm.

Vele van deze lijkurnen bevatten naast de beenderresten eveneens de grafgiften in de vorm van een klein bijpotje (zie *afb. 31*); meestal staat de lijkurne zelf rechtop in de grond, en is het eerste bijpotje omgekeerd in de urne geplaatst; het bevat gewoonlijk dan de beenderen en dikwijls nog een kleiner potje (graf 3, 7) ofwel is de kleine urne dadelijk op de bodem van de lijkurne geplaatst, soms met de opening naar boven (graf 2, 3, 8 en 13); deze afwisseling is een van de merkwaardigheden van het grafveld van Aarschot-Langdorp (4).

(4) Vgl. enigszins Lommel-Kattenbosch, bl. 333, graf 16 en bl. 336, graf 1.

Aarschot - Langdorp. 1951.

J. Merckens 1951.

Afb. 31 : Schematische doorsneden van de graven 2, 3, 7, 8, 13 en 15; de xxx duiden de ligging der verkoolde beenderen aan.

Een derde bijzettingvorm zijn de zgn. « Brandgruben-gräber » en « Knochenlager », waarbij de beenderen niet in een urne zijn bijgezet doch rechtstreeks in de kuil in het zand zijn gelegd : graven 4, 5, 6, 9, 12, 16, 18, 21 en 33; de lijkresten lagen hier dikwijls samengepakt, denkkelijk gewikkeld in een linnen of lederen zakje. Enkele van deze graven (graf 9, 16, 21) hadden als grafgiften kleine tasjes en urntjes van dezelfde vorm als deze van de bijpotjes in de andere graven. In graf 9 lagen de twee potjes omgekeerd op de beenderresten (afb. 31) (5); naar het vaatwerk dat werd aangetroffen is er chronologisch zeer weinig verschil tussen de verschillende bijzettingvormen waar te nemen; volgens de gegevens verstrekt door het grafveld van Lommel-Kattenbosch zouden de eenvoudige beenderbijzettingen tamelijk laat zijn : ze werden er aangetroffen in het noorelijke grafveld uit de La Tène-periode (6), uit de laatste eeuwen vóór onze tijdrekening. In Aarschot-Langdorp liggen deze graven verspreid tussen de overige van het grafveld.

De keramiek zelf is weinig typisch; de meeste profielen uit Langdorp zijn verwaterde en late vormen van Hallstatt-typen; de enkele dateringen hierboven bij de beschrijving van de afzonderlijke graven aangeduid gaan van de Hallstatt C en D tot in het La Tène-tijdvak; de prototypen van de urnen met schuine hals, van de spitsbekers of van de kogelronde tasjes reiken op tot in de oudere Hallstattperiode; andere typen zijn duidelijk door La Tène-vormen beïnvloed, bv. graf 13a.

Belangrijk is het samentreffen, soms in eenzelfde graf van uiteenlopende vormen, wat er op wijst dat zij op een bepaald ogenblik naast elkander werden gebruikt.

Merken we ten slotte nog op dat slechts in één graf, nl. 2, de lijkurne met een schaal was afgedekt. In andere gelijkwaardige grafvelden komen dergelijke schalen talrijker voor.

We staan hier voor een laat grafveld waarin duidelijk een voortleven merkbaar is van oude Hallstatt-vormen en waar zich tevens invloeden doen gelden van een op andere plaatsen reeds ontwikkelde La Tène-kultuur. Het grafveld van Aarschot-Langdorp, evenals dit van Schaffen-Diest (7), geografisch samenhoorend, zijn de beste vertegenwoordigers van een late voortlevende locale Hallstattkultuur; deze Ha-kultuur bleef niet zuiver bewaard doch onderging de invloed van de La Tène- en Marne-culturen. — Harpstedt-urnen ontbreken te Aarschot.

Het is niet gemakkelijk om, zelfs bij benadering, een datum aan dit grafveld te geven, daar dergelijke primitieve vormen lang in gebruik bleven; typologisch kunnen we het

(5) Cfr. Walsum : R. STAMPFUSZ, *Neufunde der Urnenfelderkultur*, Mannus 29 (1937), bl. 349, afb. 14 en bl. 351, afb. 17.

(6) Lommel-Kattenbosch, bl. 360-361 en 341 vv.

(7) De inlichtingen betreffende dit grafveld, waarvan de voorwerpen thans in het Museum te Maastricht bewaard worden, danken wij Dr M. E. MARIEN, adjunkt-conservator bij de Kon. Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel.

plaatsen tussen het zuidelijke grafveld van Lommel-Kattenbosch (Hallstatt C) en het noordelijke, dat gaat tot aan het begin van onze tijdrekening.

Ten slotte nog een kleine bijzonderheid : het hier onderzocht grafveld ligt op de grens tussen Aarschot en Langdorp; dergelijke zonderlinge ligging wordt zeer dikwijls waargenomen bij voorhistorische grafvelden, o. a. in de Kempen en in Holland (8).

Dr J. MERTENS.

(8) WILLEMS, *Een bijdrage tot de kennis der voor-romeinsche Urnevelden*, bl. 53; M. E. MARIEN, in *Ant. Class.* 1948, bl. 434.

Fouilles d'un champ d'urnes à Aarschot-Langdorp (Brab.)

Au printemps 1951, le Service des Fouilles a dû intervenir pour sauver une nécropole sise sur le versant nord d'une colline dite le Gymelberg, au nord d'Aarschot, à la limite de cette commune et de Langdorp (fig. 1).

Plusieurs tombes étaient déjà saccagées, mais on put encore en sauver vingt-trois qui contenaient des urnes de différents types (fig. 3-23). Six urnes, provenant de tombes détruites, purent également être retrouvées et étudiées (fig. 24-29).

Ces sépultures constituaient un véritable « champ d'urnes », c'est-à-dire qu'aucune tombelle ne paraît les avoir jamais recouvertes. On peut distinguer trois types :

a) tombes à urne, où les cendres sont déposées dans une urne, sans que les restes du bûcher l'accompagnent : telles sont les tombes 7, 14, 15 et peut-être 19.

b) la plupart des tombes sont des « Brandschüttungsgräber », où la fosse contient les cendres en même temps que les restes du bûcher.

c) il existe enfin des tombes où les cendres ont été déposées directement dans la terre, sans urne.

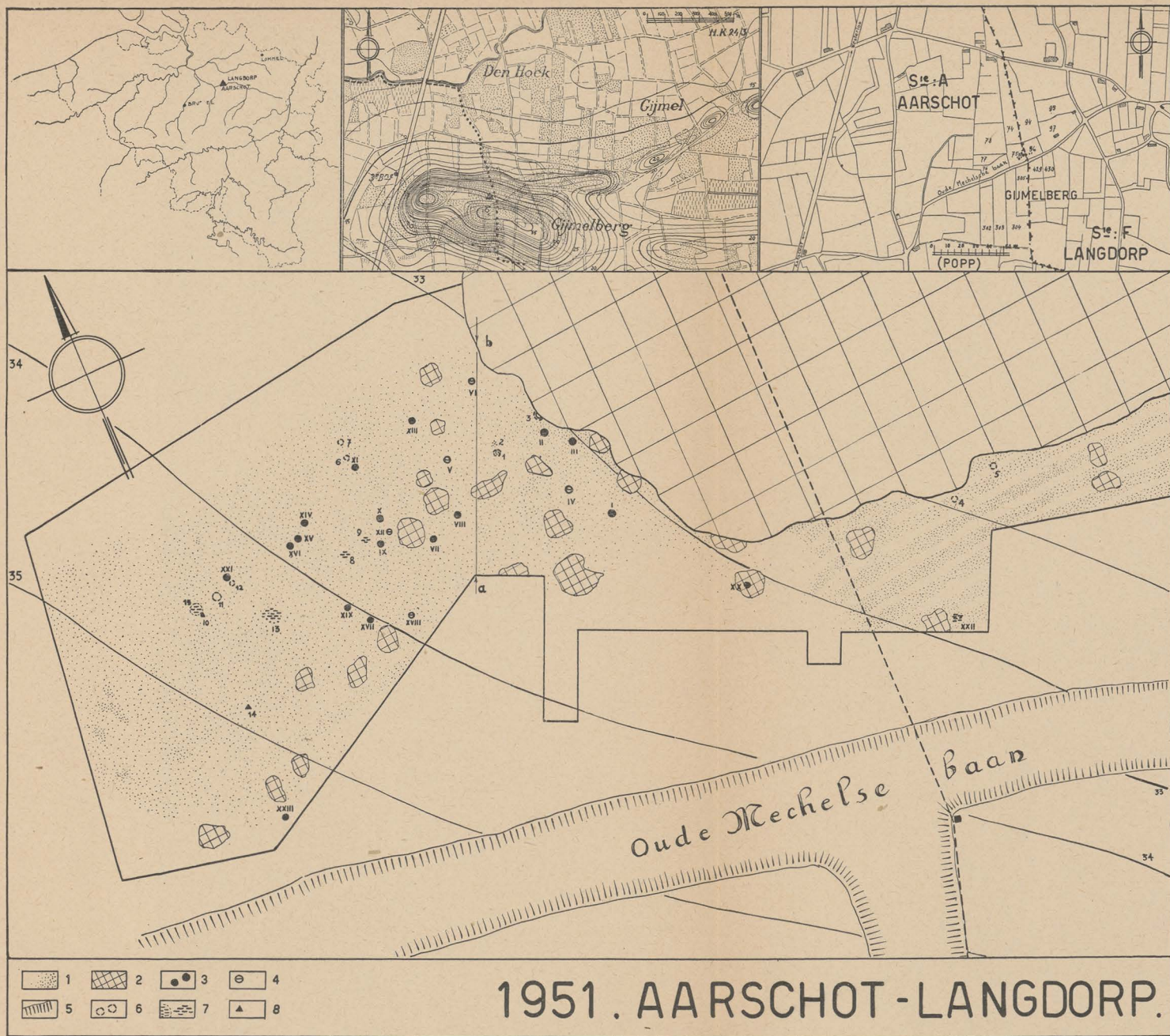
Plusieurs urnes funéraires contenaient des pots plus petits, (fig. 31), souvent retournés et contenant eux-mêmes les cendres ; l'alternance dans la position, droite ou renversée, des vases d'une même tombe est une des caractéristiques de ce cimetière.

D'après le mobilier funéraire, les trois types de tombes sont contemporains. Certains profils de la céramique rappellent les types Hallstattiens, d'autres sont influencés par la civilisation de La Tène.

Des types très différents se rencontrent parfois dans la même tombe. Contrairement aux autres champs d'urnes de la région du Rhin inférieur, les plats couvrant les urnes sont extrêmement rares ; seule la tombe n° 2 en a donné un exemplaire.

Ce cimetière est tardif, il reflète une civilisation Hallstattiennne, fortement affaiblie et présentant un aspect nettement local.

Il est très difficile de dater cette nécropole avec précision ; on peut, semble-t-il, la situer aux derniers siècles avant notre ère.

Afb. 1. — Algemeen plan.

1 = zand ; 2 = recente vernieling ; 3 = beendergraf ; 5 = helling ;
 6 ± vernielde graven ; 7 = houtskoolsporen ; 8 = losse vondsten.